

Independent
Project
Accountability
Mechanism

Izvještaj o procjeni

Toplana Zenica d.o.o.

EBRD Projekat broj 49253

Predmet 2023/06

april 2024. godine

Neovisni mehanizam odgovornosti u realizaciji projekata (IPAM) je mehanizam odgovornosti Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD). IPAM neovisno analizira prijave o zabrinutostima koje podnose pojedinci ili organizacije koje se odnose na projekte koje finansira Banka, a za koje se vjeruje da su uzrokovali ili da će uzrokovati štetu. Svrha mehanizma je olakšati rješavanje socijalnih i okolišnih pitanja i pitanja javnog objavljivanja informacija između učesnika u projektu kako bi se utvrdilo da li je Banka poštivala svoju Okolišnu i socijalnu politiku i specifične odredbe Politike pristupa informacijama koje se odnose na projekat; te, gdje je primjenjivo, da se rješavaju sve postojeće neusklađenosti sa ovim politikama, kao i spriječe buduće neusklađenosti Banke.

Za više informacija o IPAM-u, kontaktirajte nas ili posjetite www.ebrd.com/project-finance/ipam.html

Kontakt informacije Neovisni mehanizam odgovornosti u realizaciji projekata (IPAM) Evropska banka za obnovu i razvoj Five Bank Street London E14 4BG Telefon: +44 (0)20 7338 6000 Email: ipam@ebrd.com	Kako podnijeti pritužbu IPAM-u Pritužbe vezane za okolišni i socijalni učinak EBRD projekata mogu se podnijeti putem emaila ili online obrasca na: https://www.ebrd.com/project-finance/ipam.html
---	--

SADRŽAJ

Izvršni sažetak.....	5
1. Osnovne informacije	6
1.1. Zahtjev	6
1.2. Projekat i njegov trenutni status	6
1.3. Obrada predmeta do danas	7
2. Faza procjene.....	7
3. Obilazak lokacije	7
4. Sažetak stavova strana.....	8
4.1 Podnositelji Zahtjeva.....	8
4.2. Klijent.....	9
4.3. Uprava EBRD-a	9
5. Zaključak nakon procjene.....	10
6. Zaključci i naredni koraci	10

Termini napisani velikim slovima u ovom izvještaju su termini utvrđeni IPAM politikom odgovornosti u realizaciji projekata iz 2019. godine, osim ako je drugačije navedeno.

LISTA SKRAĆENICA

Skraćenica	Puni oblik
Odbor	Odbor direktora Evropske banke za obnovu i razvoj
Predmet	razmatranje zahtjeva u okviru Politike odgovornosti u realizaciji projekata nakon njegove registracije
CAO	glavni službenik za odgovornost EBRD-a i šef IPAM-a
Registar predmeta	registar predmeta uspostavljen u skladu sa Poglavljem III, stav 3.1 Politike odgovornosti u realizaciji projekata, koji se može naći na IPAM web stranici
Usklađenost	IPAM funkcija koja utvrđuje da li je EBRD poštovao okolišnu i socijalnu politiku i specifične odredbe politike pristupa informacijama koje se odnose na projekat
EBRD (ili Banka)	Evropska banka za obnovu i razvoj
ESIA	Procjena okolišnog i socijalnog utjecaja
ESP	Okolišna i socijalna politika EBRD-a na snazi u vrijeme odobrenja projekta
IPAM	Neovisni mehanizam odgovornosti u realizaciji projekata EBRD-a utvrđen u skladu sa Politikom odgovornosti u realizaciji projekata iz 2019. godine
Šef IPAM-a	EBRD direktor odgovoran za upravljanje IPAM-om, primjenu Politike odgovornosti u realizaciji projekata i donošenje odluka koje su u nadležnosti IPAM-a u okviru navedene politike
PAP	Politika odgovornosti u realizaciji projekata iz 2019. godine
Strane	pojedinci, tijela i/ili organizacije koje imaju direktan interes u predmetu. Strane mogu uključivati (ali nisu ograničene na): podnositelje zahtjeva; njihove predstavnike, ukoliko ih ima; odgovarajući odjel, tim ili jedinicu Banke; klijenta; i druge finansijere projekta te druga tijela odgovorna za provedbu projekta
Rješavanje problema	funkcija IPAM-a koja podržava dobrovoljno rješavanje sporova angažiranjem podnositelja zahtjeva i klijenta kako bi se riješila okolišna i socijalna pitanja i pitanja vezana za javno objavljivanje informacija navedena u zahtjevu, bez pripisivanja krivnje ili greške
PSD	Dokument projektnog sažetka
Predsjednik	predsjednik EBRD-a

Izvršni sažetak

Zahtjev¹

Dana 7. maja 2023. godine, [Neovisni mehanizam odgovornosti u realizaciji projekata](#) (IPAM) zaprimio je [Zahtjev](#) od Eko Forum Zenica, organizacije civilnog društva koju čini grupa stanovnika iz grada Zenica u Bosni i Hercegovini (podnositelji Zahtjeva). Eko Forum Zenica podnio je Zahtjev kao pogođena organizacija navodeći da [Projekat Toplana Zenica d.o.o.](#) (OP ID 49253) koji finansira EBRD nije u skladu sa EBRD-ovom Okolišnom i socijalnom politikom iz 2014. godine jer kao gorivo koristi rezidualne gasove iz proizvodnje željeza koji nisu prošli prethodni tretman. Podnositelji Zahtjeva također navode da projekat uzrokuje zdravstvene probleme stanovnicima Zenice. Podnositelji Zahtjeva izrazili su interes za rješavanje problema i usklađenost.

Projekat²

[Projekat Toplana Zenica d.o.o.](#) (OP ID 49253) je dugoročni kredit sa prvenstvom otplate u iznosu od 41 milion eura *joint-venture* poduzeću Toplana Zenica d.o.o. (EBRD-ov Klijent) za izgradnju novog kogeneracijskog postrojenja za proizvodnju toplinske i električne energije. Projekat će zamijeniti i modernizirati postojeće kogeneracijsko postrojenje za toplinsku i električnu energiju i osigurati održiv izvor energije i grijanja za grad Zenicu i Arcelor Mittal Zenica i zamijenit će se upotreba uglja sa upotrebom tehnoloških gasova iz željezare kao goriva te će se kao rezultat toga postići smanjenje emisija CO₂ kao i poboljšanje emisija prašine, NO_x i SO₂. Projekat će značajno unaprijediti pouzdanost centralnog grijanja za grad Zenica. Projekat je odobren 14. novembra 2018. godine i klasificiran kao kategorija B u skladu sa Okolišnom i socijalnom politikom EBRD-a iz 2014. godine.

IPAM proces

IPAM je registrirao Zahtjev 18. jula 2023. godine kao [Predmet 2023/06](#) čime je pokrenuta faza procjene koja se provodila do aprila 2024. godine u skladu sa [Politikom odgovornosti u realizaciji projekata iz 2019 \(PAP\)](#). IPAM je proveo detaljnu analizu Zahtjeva, pregledao dodatnu dokumentaciju koju su dostavile strane, održao online sastanke sa timom banke odgovornim za Projekat, predstavnicima Klijenta i podnositeljima Zahtjeva. IPAM je također izvršio terensku posjetu Zenici, Bosna i Hercegovina, u periodu od 18. do 19. septembra 2023. kako bi se osobno sastao sa podnositeljima Zahtjeva, Klijentom i šefom operacija Projekta i analizirao njihovu spremnost i sposobnost da se angažiraju u rješavanju problema te posjetio lokaciju projekta koja je relevantna za Zahtjev.

Zaključci i naredni koraci

U skladu sa stavom 2.3 a) v. c. i c) ii. Politike odgovornosti u realizaciji projekata iz 2019. godine, IPAM predlaže da Odbor direktora EBRD-a zatvori Predmet 2023/06 na osnovu odluke Arcelor Mittala da zatvori koksaru koja je bila predmet IPAM Zahtjeva.

Ukoliko Odbor odobri ovu preporuku, IPAM će dostaviti Izveštaj o procjeni Stranama i objaviti u virtualnom spisu predmeta za [Predmet 2023/06](#), na engleskom i bosanskom jeziku prije zatvaranja Predmeta. IPAM se želi zahvaliti podnositeljima Zahtjeva, Klijentu i upravi Banke za odvojeno vrijeme i informacije date tokom faze Procjene.

¹ Zahtjev je dostupan [ovdje](#)

² EBRD-ov Dokument projektnog sažetka dostupan je [ovdje](#).

1. Osnovne informacije

1.1. Zahtjev³

Dana 7. maja 2023. godine, Neovisni mehanizam odgovornosti u realizaciji projekata (IPAM) zaprimio je [Zahtjev](#) od Eko Forum Zenica, organizacije civilnog društva koju čini grupa stanovnika iz grada Zenica u Bosni i Hercegovini (podnositelji Zahtjeva). Eko Forum Zenica podnio je Zahtjev kao pogođena organizacija navodeći da [Projekat Toplana Zenica d.o.o.](#) (OP ID 49253) koji finansira EBRD nije u skladu sa EBRD-ovom Okolišnom i socijalnom politikom iz 2014. godine jer kao gorivo koristi rezidualne gasove iz proizvodnje željeza koji nisu prošli prethodni tretman.

Podnositelji Zahtjeva također navode da su emisije koksare značajno iznad gornjih granica i da su štetne za okoliš i zdravlje ljudi. Podnositelji Zahtjeva naveli su da vide jaku vezu između Arcelor Mittala i Toplana Zenica jer prema njihovom mišljenju postoji veza lanca nabavke između koksare i Toplane Zenica. U tom smislu smatraju da EBRD ima utjecaj nad Arcelor Mittalom i može potaći poduzeće da unaprijedi svoje standarde i prakse te smanji utjecaj na okoliš i stanovništvo kroz primjenu najboljih dostupnih tehnika. Podnositelji Zahtjeva izrazili su interes za Rješavanje problema i usklađenost.

1.2. Projekat i njegov trenutni status⁴

[Projekat Toplana Zenica d.o.o.](#) (OP ID 49253) je dugoročni kredit sa prvenstvom otplate u iznosu od 41 milion eura *joint-venture* poduzeću Toplana Zenica d.o.o. (EBRD Klijent) za izgradnju novog kogeneracijskog postrojenja za proizvodnju toplinske i električne energije. Projekat će zamijeniti i modernizirati postojeću kogeneracijsku toplanu i elektranu i osigurati održiv izvor energije i grijanja za grad Zenicu i Arcelor Mittal Zenica. Također, Projektom će se zamijeniti upotreba uglja sa upotrebom tehnoloških gasova iz proizvodnje željeza kao goriva te će se kao rezultat toga postići značajno smanjenje emisija CO₂ kao i poboljšanje emisija prašine, NO_x i SO₂.

Lokacija projekta, Izvor: Netehnički sažetak

U skladu sa [Dokumentom projektnog sažetka](#), Projekat će ispunjavati državne i EU okolišne standarde (kao što su Zaključci o najboljim dostupnim tehnikama) i osmišljen je tako da ispunjava Okolišne i socijalne provedbene zahtjeve Banke. Projekat će također značajno unaprijediti pouzdanost snabdijevanja grijanja u gradu Zenica. Projekat je odobren 14. novembra 2018. godine i klasificiran kao kategorija B u skladu sa Okolišnom i socijalnom politikom EBRD-a iz 2014. godine.

³ Zahtjev je dostupan u sažetku predmeta na: [Predmet 2023/06](#)

⁴ Informacije su dobivene iz EBRD-ovog Dokumenta sažetka projekta dostupnog [ovdje](#) i Netehničkog sažetka dostupnog [ovdje](#)

1.3. Obrada predmeta do danas

IPAM je registrirao Zahtjev 18. jula 2023. godine jer je ispunjavao kriterije za Registraciju utvrđene u Poglavlju 2.2 (b) PAP-a, i nijedno od isključenja definiranih u Poglavlju 2.2 (c) PAP-a nije bilo primjenjivo u toj fazi. Registracija zahtjeva je administrativni korak⁵ kojim se utvrđuje da su ispunjeni sljedeći kriteriji:

- navedeni su svi obavezni podaci;
- navedena pitanja odnose se na specifične obaveze Banke u skladu sa Okolišnom i socijalnom politikom i/ili specifičnim odredbama Politike pristupa informacijama koje se odnose na projekat;
- odnosi se na Projekat koji je Banka odobrila; i
- Zahtjev koji je podnesen odnosi se na aktivan projekat ili je podnesen u roku od 24 mjeseca od datuma kada je Banka prestala imati finansijski interes u projektu.

2. Faza procjene

Odmah nakon registracije, Zahtjev je prebačen u Fazu procjene, kako je utvrđeno u stavu 2.3 PAP-a iz 2019. kako bi se :

- steklo jasno razumijevanje pitanja navedenih u Zahtjevu;
- razgovaralo o funkcijama Rješavanja problema i usklađenosti sa stranama, njihovim obimima i ishodima;
- procijenila spremnost strana da se uključe u svaku od funkcija;
- razmotrio ažurirani status drugih pokušaja rješavanja pritužbi, ukoliko je primjenjivo; i
- donijela konačna odluka sa tri alternativna ishoda:
 - Predmet bi se mogao obraditi u okviru Rješavanja problema, na osnovu sporazuma između podnosioca Zahtjeva i Klijenta; ili
 - Predmet će se prebaciti na Procjenu usklađenosti ukoliko se ne postigne sporazum o Rješavanju problema, a podnosioci Zahtjeva izričito to traže; ili
 - Predmet se zatvara.

Faza procjene standardno traje 40 radnih dana od datuma Registracije zahtjeva, što se može produžiti kako bi se osigurala detaljna obrada ili ukoliko je potreban prijevod dokumenata u skladu sa PAP-om. Procjena je pokrenuta u drugoj polovini jula 2023. i završena u aprilu 2024. godine.

U skladu sa pristupom utvrđenim u PAP-u (vidjeti poglavlje 2.3 PAP-a), IPAM tim je poduzeo sljedeće aktivnosti tokom Faze procjene:

- pregled relevantnih projektnih dokumenata;
- virtualni sastanci sa timom Banke odgovornim za Projekat, predstavnicima Klijenta i podnosioca Zahtjeva; i
- obilazak lokacije u Bosni i Hercegovini.

3. Obilazak lokacije

Tim IPAM-a posjetio je lokaciju Projekta u periodu 18-19. septembar 2023. godine kako bi osobno razgovarao sa Klijentom i podnositeljima Zahtjeva te bolje shvatio Projekat i pitanja navedena u Zahtjevu. IPAM se želi zahvaliti svim akterima na spremnosti za saradnju sa delegacijom i otvorenoj diskusiji o pitanjima navedenim u Zahtjevu.

⁵ Registracija Zahtjeva ne uključuje procjenu merituma, istinitosti ili tačnosti njegovog sadržaja niti ima utjecaja na suspenziju interesa Banke u Projektu.

Fotografija lokacije Projekta, izvor: IPAM

4. Sažetak stavova strana

Ovaj dio daje sažetak stavova podnositelja Zahtjeva, Klijenta i uprave Banke koje je zabilježio IPAM tokom virtualnih i osobnih sastanaka. Prije finaliziranja ovog Izvještaja, kako bi se osiguralo da su sadržane informacije tačne, IPAM je dostavio stranama relevantne odjeljke i razmotrio njihove komentare prilikom izrade konačne verzije Izvještaja.

4.1 Podnositelji Zahtjeva

Tokom faza Registracije i Procjene (od maja 2023. do aprila 2024.), tim IPAM-a je često komunicirao sa podnositeljima Zahtjeva te pregledao dokumentaciju koju su dostavili. Pored toga, IPAM se sastao sa podnositeljima Zahtjeva u uredu Eko Foruma u Zenici 18. septembra 2023. godine i proveo posjetu projektnoj lokaciji uz pratnju podnositelja Zahtjeva 19. septembra 2023. Pored toga, 23. novembra 2023. godine, IPAM je moderirao zajednički sastanak između podnositelja Zahtjeva i uprave Banke gdje je Banka objasnila ulogu EBRD-a u Projektu, a podnositelji Zahtjeva dobili odgovore na nekoliko pitanja.

Tokom ovih angažmana, podnositelji Zahtjeva shvatili su da se putem EBRD-ovog Projekta zamijenili zastarjeli kotlovi za proizvodnju pare iz uglja sa modernim jedinicama koje koriste rezidualne gasove iz željezare u kombiniranoj toplani i elektrani. Po njihovom mišljenju, ovo predstavlja unaprjeđenje prethodnog sistema, ali u isto vrijeme smatraju da Projekat nije u skladu sa Okolišnom i socijalnom politikom EBRD-a jer kao gorivo koristi rezidualne plinove iz proizvodnje željeza Arcelor Mittala Zenica koji nisu prošli prethodni tretman.

Pored toga, podnositelji Zahtjeva navode da vide čvrstu vezu između Arcelor Mittala Zenica i Toplance Zenica jer prema njihovom mišljenju postoji direktna veza između koksare Arcelor Mittala i postrojenja za grijanje Toplance Zenica putem veze u lancu nabavke. U tom smislu, podnositelji Zahtjeva smatraju da EBRD ima utjecaj nad Arcelor Mittalom i treba potaći kompaniju da investira u moderniziranje koksare kako bi se smanjile štetne emisije.

Podnositelji Zahtjeva su naveli da Arcelor Mittal Zenica upošljava oko 2200 uposlenika iz Zenice. S obzirom na veliki broj radnih mjesta koje je kreirala, Podnositelji Zahtjeva bi željeli da fabrika nastavi sa radom, ali, prema njihovom mišljenju, treba unaprijediti svoje standarde i prakse i smanjiti utjecaj na okoliš.

Podnositelji Zahtjeva objasnili su da su emisije koksare značajno iznad gornjih granica te da su supstance koje se ispuštaju u zrak štetne za zdravlje ljudi i smatraju da se trebaju koristiti najbolje dostupne tehnike kako bi se ograničile štetne emisije. Također, naveli su da se nadaju većoj transparentnosti o podacima u pogledu emisija.

Na kraju, Podnositelji Zahtjeva naveli su svoje zadovoljstvo sa odlukom Arcelor Mittala da zatvori koksaru jer je to, prema njihovom mišljenju, bio glavni izvor zagađenja zraka.

4.2. Klijent

IPAM je održao virtualni sastanak sa predstavnicima Toplana Zenica d.o.o. (EBRD Klijent) i Arcelor Mittal Zenica 14. septembra 2023, kao i sastanak uživo 18. septembra 2023. godine u njihovom uredu u Zenici. Pored toga, IPAM je razmijenio nekoliko puta email komunikaciju sa njima tokom faze Procjene i pregledao projektnu dokumentaciju.

Tokom ove saradnje, Klijent je naveo da će EBRD Projekat zamijeniti i modernizirati postojeće Kogeneracijsko postrojenje za proizvodnju toplinske i električne energije i osigurati značajan izvor električne i toplotne energije za grad Zenicu i Arcelor Mittal Zenica. Pored toga, Klijent je objasnio da je Projektu dozvoljeno korištenje tehnoloških plinova iz željezare Arcelor Mittal, koji bi se u suprotnom spaljivali.

Prema mišljenju Klijenta, Projekt doprinosi procesu smanjenja emisija i unaprjeđenja kvalitete zraka U Zenici, a u isto vrijeme se proizvodi toplotna i električna energija za grad Zenicu. Pored toga, Klijent je naveo da su zahvaljujući EBRD Projektu smanjili upotrebu uglja te samim time smanjili emisije prašine.

Prema stavu Klijenta, koksara pripada Arcelor Mittalu i nije dio EBRD Projekta, mada priznaju da je koksara stara i tehnološki zastarjela, te da nije rađena modernizacija dugo vremena, zbog čega se ne mogu primijeniti najbolje dostupne tehnike. Dodali su da jedno od rješenja može biti zamjena filtera na koksari, no da bi to bilo skupo.

Vezano za zabrinutosti podnositelja Zahtjeva u pogledu zagađenja zraka, Klijent je objasnio da je Zenica smještena u kotlini zbog čega se zagađeni zrak zadržava u atmosferi duži period, posebno tokom zime. Međutim, objasnili su da mjere koje su poduzeli 2022. godine pokazuju poboljšanja u smislu kvalitete zraka u poređenju sa prethodnim godinama. Klijent je također spomenuo da mjesečno dostavljaju podatke o kvaliteti zraka državnoj Agenciji za statistiku BiH te da se ova informacija također javno objavljuje.

Početkom aprila 2024, Klijent je obavijestio IPAM da Arcelor Mittal zatvara koksaru u narednim sedmicama zbog komercijalnih razloga jer postrojenje više nije održivo i došlo je do kraja upotrebnog vijeka. Zaključili su da, prema njihovom mišljenju, pitanja navedena u Zahtjevu ne bi trebala više uzrokovati zabrinutost.

4.3. Uprava EBRD-a

Dana 21. juna 2023. godine, IPAM je održao virtualne sastanke sa upravom EBRD-a kao dio faze Registracije kao i 14. septembra 2023, 18. januara 2024. i 15. marta 2024. godine tokom faze Procjene. Uprava Banke dala je ažurne podatke o provedbi Projekta i njihovoj perspektivi o navedenim pitanjima u Zahtjevu. Tim je također dostavio projektnu dokumentaciju koju je IPAM pregledao. Pored toga, 23. novembra 2023. godine, IPAM je moderirao zajednički sastanak između

podnositelja Zahtjeva i uprave Banke, gdje je Banka objasnila ulogu EBRD-a u Projektu i podnositelji Zahtjeva su dobili odgovore na nekoliko pitanja.

Uprava Banke objasnila je da se Projekat Toplana Zenica odnosi na kogeneracijsko postrojenje za proizvodnju toplotne i električne energije koji EBRD podržava putem dugoročnog kredita s prvenstvom otplate. Dodali su da je ovo samostalan projekat i da finansiranje EBRD-a je usmjereno na Toplanu Zenica, a ne na Arcelor Mittal Zenica.

Uprava Banke je dalje objasnila da će rezultati EBRD-ove investicije omogućiti upotrebu otpadnih plinova koji bi se u suprotnom spaljivali te se samim time smanjuju štetne emisije. Uprava Banke je navela da se projektom vrši zamjena zastarjelih parnih generatora na ugalj te da je kogeneracijsko postrojenje za proizvodnju toplote i električne energije potpuno operativno od 2022. godine, i da je izvršeno praćenje učinka u 2023. godini.

Uprava Banke objasnila je da je Arcelor Mittal najveći proizvođač željeza na svijetu i da je Arcelor Mittal Zenica najveći poslodavac i porezni obveznik u Zenici. Međutim, pojasnili su, da Arcelor Mittal Zenica nije direktno uključen u Projekat jer EBRD nema ugovorni odnos sa Arcelor Mittal Zenica, već sa Toplanom Zenica.

Uprava Banke prepoznaje da koksara nije modernizirana dugo vremena i da možda nije u skladu sa EU standardima ali objašnjava da Banka nema mehanizam da nametne potencijalne investicije u koksaru jer to pripada operativnom radu Arcelor Mittal Zenica. Međutim, dodali su da su dobili potvrdu od Arcelor Mittal Zenica o njihovoj odluci da zatvore koksaru do kraja aprila 2024.

5. Zaključak nakon procjene

Na osnovu aktivnosti Procjene poduzetih u vezi sa Predmetom 2023/06, IPAM je donio sljedeće zaključke:

- Nakon detaljne analize iznesenih pitanja, IPAM je utvrdio da Zahtjev ispunjava kriterij za Registraciju.
- Imajući u vidu odluku Arcelor Mittala da zatvori koksaru, koja je u fokusu Zahtjeva dostavljenog IPAM-u, nakon konsultacija sa svim stranama, IPAM preporučuje zatvaranje Predmeta.

6. Zaključci i naredni koraci

U skladu sa stavom 2.3 a) v. c. i c) ii. Politike odgovornosti u realizaciji projekata iz 2019. godine, IPAM predlaže da Odbor direktora EBRD-a zatvori Predmet 2023/06 na osnovu odluke Arcelor Mittala da zatvori koksaru koja je bila predmet IPAM Zahtjeva.

Ukoliko Odbor odobri ovu preporuku, IPAM će dostaviti Izvještaj o procjeni stranama i objaviti u virtualnom spisu predmeta za [Predmet 2023/06](#), na engleskom i bosanskom jeziku prije zatvaranja Predmeta. IPAM se želi zahvaliti podnositeljima Zahtjeva, Klijentu i upravi Banke za odvojeno vrijeme i informacije date tokom faze Procjene.